

TUOMIOISTUINVIRASTOLLE

Asia: Tuomioistuinviraston ehdotus oikeusministeriölle tuomioistuinlaitoksen vuoden 2023 talousarvioksi

Käsittelyaikojen lyhentämiseksi ja toiminnan korkean laadun varmistamiseksi tuomioistuinten perusrahoitusta on nostettava merkittävästi. Oikeudenhoidon selonteon valmistelua varten ehdotuksessa olisi perusteltua esittää perusrahoituksen tasokorotusta ja laskelma tilanteen korjaamiseksi tarvittavasta pysyvästä lisämäärärahasta.

Tuomariliitto kannattaa virkamiesten esittämässä luonnoksessa ehdotettuja lisämäärärahoja ja esittää lisäksi seuraavaa:

Tuomioistuinlaitoksen määrärahatarve

Oikeusministeriön lakivaliokunnalle 2021 esittämien laskelmien mukaan käsittelyaikojen lyhentäminen erityisesti yli vuoden kestävässä asioissa edellyttää yhteensä 10,3 milj. euron pysyvää määrärahalisäystä. Tuomioistuinviraston syksyllä 2021 antaman tiedotteen mukaan tarvitaan 19,5 milj. euron tasokorotus määrärahoihin ja ICT-kustannuksiin 11 milj. euroa.

Tuomariliiton laskelmien mukaan tuomioistuinten perusrahoitukseen tarvitaan vähintään 20 milj. euron tasokorotus käsittelyaikojen lyhentämiseksi (100 tuomaria, 25 esittelijää, 64 kärjäsihteeriä ja 12 lainkäyttösihteeriä), osaamisen kehittämiseen (6 milj. euroa) ja Tuomioistuinviraston resurssitarpeen korjaamiseksi (20 htv).

JTS-miljardin säästövaatimukseen perustuvat leikkaukset on poistettava tai kompensoitava kokonaan lisämäärärahalla.

Täydennyskoulutuksen suunnitteluun ja koulutustarjonnan lisäämiseen on osoitettava 1 milj. euroa (sisältää tuomarin kokemusta omaavan koulutussuunnittelijan palkkakustannukset).

ICT-kustannusten kasvuun ja tietojärjestelmien AIPAn ja HAIPAn toimintojen kehittämiseksi ja toimintavarmuuden varmistamiseksi on osoitettava vähintään 15 milj. euroa.

Oikeudenkäynnin videotallentamisen lisämäärärahatarve on noin 5 milj. euroa.

Seksuaalirikoslain kokonaisuudistukseen on osoitettava 2,33 milj. euroa (Tuomariliiton laskelma poikkeaa vähäisessä määrin Tuomioistuinviraston laskelmasta).

Oikeusministeriön päätökseen perustuvien erillispalkkioiden korottamiseen on osoitettava määräraha. Tuomariliitolla ei ole ollut käytettävissä tietoja palkkioiden korottamisen kustannusvaikutuksen laskemiseksi.

Koulutus on osa oikeusturvaa. Valtiolle on laissa asetettu velvollisuus järjestää koulutus.

Tuomareiden koulutusjärjestelmän uudistuksen yhteydessä kansalaisten oikeusturvan takaamiseksi tuomioistuinlaissa säädettiin tuomareille ja esittelijöille velvollisuus kouluttautua ja kehittää oikeudellista osaamistaan. Laissa asetettiin samalla valtiolle ja tuomioistuimille velvollisuus järjestää tuomareille ja esittelijöille riittävästi koulutusta ja huolehtia töiden järjestämisestä siten, että tuomareilla on myös tosiasiallinen mahdollisuus osallistua koulutukseen.

Tuomareiden korkeatasoinen ammattitaito ja osaamisen kehittäminen ovat keskeinen osa oikeusturvaa ja keino parantaa laatua ja tehostaa toimintaa. Tuomareiden koulutusjärjestelmään panostaminen pitää nähdä välttämättömänä lainkäytön laatua ja tehokkuutta edistävänä investointina ja osana työnantajakuvan parantamista. Tuomioistuinlaitoksen henkilöstön osaamisen ja ammattitaidon ylläpitämisen ja kehittämisen merkitys myös kasvaa jatkuvasti lainkäytölle asetettujen vaatimusten kasvaessa. Hallituksen tavoite erityisosaamisen vahvistamisesta edellyttää riittäviä voimavaroja.

Laissa ei säädetty nimenomaista tuntimäärää, joka jokaisen tuomarin tulisi vuosittain käyttää osaamisensa kehittämiseen. Lain valmisteluun osallistunut koulutustyöryhmä esitti, että jokaisen tuomarin ja esittelijän pitäisi osallistua koulutukseen keskimäärin noin kymmenenä päivänä vuodessa (Mietintöjä ja lausuntoja 38/2015).

Täydennyskoulutus ei vastaa sisällöllisesti ja määrällisesti nykyisiä tarpeita ja tavoitteita. Mahdollisuutta osallistua koulutukseen ei ole kyetty takaamaan. Tuomarinkoulutuslautakunnasta syksyllä 2021 saadun tiedon mukaan täydennyskoulutukseen ja tuomioistuinharjoittelun kehittämiseen ei ole tällä hetkellä riittävästi resursseja. Aessoreiden koulutusohjelma ja tuomioistuinharjoittelijoiden valintaan liittyvät tehtävät sitovat merkittävän osan tuomarinkoulutuslautakunnan voimavaroista. Tuomarinkoulutuslautakunnan resurssit ovat alimitoitettut sen työtehtäviin nähden.

Lisäksi työmäärä on useimmissa tuomioistuimissa niin suuri, että henkilöstöllä ei ole edelleenkään mahdollista osallistua koulutukseen läheskään niin paljon, kuin se olisi tarpeen tai osallistumista kompensoidaan tekemällä vapaa-ajalla töitä. Tämä ilmenee muun muassa Tuomariliiton vuonna 2019 ja 2021 tekemien kyselyiden tuloksista. Ammattitaidon ylläpitäminen ja osaamisen kehittäminen edellyttävät käytännössä siten merkittävässä määrin henkilöstön vapaa-ajan käyttöä.

Lakivaliokunta ja valtiovarainvaliokunta ovat myös kiinnittäneet huomiota tuomareiden koulutusjärjestelmän resurssien vähäisyyteen ja esittäneet, että tuomareiden täydennyskoulutukseen käytettävissä olevien voimavarojen tulisi olla huomattavasti suuremmat (esim. LaVL 11/2021 vp, LaVP 3/2021 vp, LaVL 22/2018 vp ja VaVM 2018 vp).

Lakivaliokunta ja valtiovarainvaliokunta ovat pitäneet myös tuomarinkoulutuslautakunnan resursseja liian vähäisinä.

Tuomariliitto arvioi koulutusjärjestelmän uudistuksen yhteydessä kehittämiskustannusten kokonaismääräksi yli 6 milj. euroa ottaen huomioon täydennyskoulutukseen käytettävä aika sekä tuomarikoulutettavista, tuomioistuinharjoittelijoiden tutoroinnista, uusien tuomareiden mentoroinnista ja koulutuksen sisällön tuottamisesta aiheutuvat kustannukset ja näihin tehtäviin käytetty aika. Tuomioistuinvirastosta saadun tiedon mukaan vuonna 2021 esittelijöitä ja tuomareita oli yhteensä 1426 (1157 + 269). Tuomarin laskennallisella henkilötyövuoden hinnalla laskettuna (92 000 euroa) saadaan tuomareiden täydennyskoulutukseen käytettävän ajan palkkakustannukseksi 5 322 200 euroa ja avustavan henkilökunnan laskennallisella henkilötyövuodella laskettuna (51 000 euroa) esittelijöiden 510 000 euroa eli yhteensä 5 832 200 euroa. Tuomariliitto arvioi, että koulutukseen tarvitaan edelleen yli 6 milj. euroa.

Tuomariliitto pitää välttämättömänä, että Tuomioistuinvirastoon palkataan ainakin yksi koulutussuunnittelija, jolla on aikaisempaa kokemusta tuomarin tehtävistä. Koulutustarpeiden ja oikeudenalojen arviointi ja kohdentaminen sekä sisällön suunnittelu edellyttävät substanssiosaamista. Lisäresurssitarve suunnittelijan palkkaamiseksi on arvioidulla tuomarin keskipalkalla 95 000 euroa. Tuomariliiton arvion mukaan täydennyskoulutuksen sisällön tuottamiseen tarvitaan 1 milj. euroa mukaan lukien koulutussuunnittelijan palkkakustannukset. Tuomareiden velvollisuus jatkuvasta kouluttautumisesta ja osaamisen kehittämisestä ei toteudu tarkoitettulla tavalla eikä täydennyskoulutus vastaa sille asettavia sisällöllisiä ja määrällisiä vaatimuksia ja suunnitelmallisuutta. Korkein oikeus on kiinnittänyt huomiota muun muassa videotallennuksesta antamassaan lausunnossa tuomareiden valmistelussa ja prosessinjohtossa oleviin puutteisiin.

Tuomariliitolla ei ole ollut mahdollisuutta arvioida, kuinka paljon tuomioistuinharjoittelun kehittäminen edellyttäisi lisämäärärahoja.

Henkilötodistelun videotallennusuudistus

Tuomariliitto arvioi lakivaliokunnalle antamassaan lausunnossa ja sen täydennyksessä, että henkilötodistelun videotallennuksen kustannukset on aliarvioitu hallituksen esityksessä (HE 133/202 vp). Tuomariliitto suhtautuu aikaisemmista tietojärjestelmä hankkeiden kokemusten perusteella varauksella hallituksen esityksessä esitettyihin arvioihin suunnittelu-, rakentamis- ja ylläpitokustannuksista. Tuomariliitto arvioi myös, että uudistus tulee vaatimaan merkittävästi enemmän resursseja tuomareiden, käräjäsihteereiden, muun avustavan henkilökunnan koulutukseen, kuin Tuomioistuinvirasto on arvioinut (70 000 euroa). Tuomariliitto katsoo, että pelkästään käyttöönottokoulutukseen on varattava ainakin kaksi koulutuspäivää ja se koskee tuomioistuinten koko henkilökuntaa pois lukien haastemiehet ja hallinto. Tällaisia koulutuspäiviä tulee voida järjestää ainakin kahtena vaihtoehtoisena ajankohtana. Merkittävin koulutustarve tulee kuitenkin osapuolten prosessioikeudellisesta koulutuksesta, joka vaatii ainakin kolmen päivän koulutusjaksoa tuomareille, syyttäjillä ja lainopillisille avustajille sekä koulutusjakson jälkeisiä seurantapäiviä uudistuksen toteutumiseen liittyen. Ilman laadukasta koulutusta (asioiden valmistelu, asioiden ajaminen tuomioistuimissa, prosessinjohto, todisteiden teemoittaminen, todistajankuulustelu ja kuulusteluteknikka) uudistuksen tavoitteita ei tulla saavuttamaan osaamisessa olevien puutteiden takia.

Hallituksen esityksessä ei ole laskettu henkilökunnan koulutukseen käyttämää aikaa. Tuomioistuinvirastosta saadun tiedon mukaan koko henkilöstön (sisältää haastemiehet) palkkauskustannus olisi kolmella työpäivällä ja arvioidulla keskipalkalla á 72.500 euroa laskettuna noin 3,3 milj. euroa (95.000 euroa tuomari ja muu henkilöstö 50.000 euroa. Tuomareita ja esittelijöitä oli vuonna 2020 yhteensä 1356 (1081 htv + 275 htv). Arvioidulla tuomarin keskipalkalla ja viidellä koulutuspäivällä laskettuna koulutettavien palkkakustannus on noin 2,9 milj. euroa.

Uudistus edellyttää lisää resursseja myös tuomioistuinlaitoksen ICT-tukeen, koska uudistus korostaa tekniikan toimivuutta ja tuomioistuinlaitoksella on jo ennestään vakava huoli sen tietojärjestelmistä ja niiden tukipalveluista.

Tuomariliitto on samaa mieltä kuin presidentti Tatu Leppänen, joka on korkeimman oikeuden hovioikeuspäivässä lausunut, että videotallennusta koskeva uudistus ei korvaa hyvää prosessinjohtoa tuomioistuimessa, vaan päinvastoin korostaa sen merkitystä. Välttämätöntä on, että budjettivallan käyttäjä osoittaa uudistukseen riittävät voimavarat, koska niitä ei voida ottaa tuomioistuinten muista, jo nykyisellään riittämättömistä resursseista.

ICT-kehittäminen

Tuomariliitto katsoo, että ICT-kehittäminen ja -menojen kasvu on huomioitava kehysesityksessä myös siitä näkökulmasta, että ICT-asioiden kouluttamiseen tulee edelleenkin keskittää resursseja. Pelkät eOppivan videokoulutusmateriaalit eivät vastaa käytännön tarpeita ja ovat riittämättömiä. Oikeudenkäyntien tallentaminen (henkilötodistelun vastaanottaminen videotallenteelta) edellyttää onnistuakseen entistä paremmin resursoitua ICT-tukea tuomioistuinlaitoksille.

Osana ICT-kehittämistä tulisi varmistaa se, ettei tuomioistuinlaitoksen henkilöstön tarvitsisi itse asentaa työvälineitään, kuten tietokoneita ja älypuhelimia. Tällaiset asennukset kuuluvat Valtorille. Tällaiset tehtävät eivät kuulu lainkäyttöhenkilökunnalle tai avustavalle henkilökunnalle pois lukien ICT-tuki.

Oikeusministeriön päätökseen perustuvien erillispalkkioiden korottaminen

Käräjänotaarien istuntolisän suorittaminen perustuu oikeusministeriön päätökseen 28.6.2012 (OM 29/123/2012). Tuomariliitto esittää, että käräjänotaarien istuntolisä 175 euroa kuukaudessa korotetaan 600 euroon. Istuntolisää on korotettava sen jälkeenjääneisyyden korjaamiseksi, koska se ei vastaa tehtävän itsenäisyyttä ja vaativuutta. Istuntolisää on tarkistettu viimeksi yli 9 vuotta sitten.

Vihkimispalkkiosta säädetään avioliittoasetuksen 16 §:ssä. Oikeusministeriön päätöksen 13.12.2016 (OM/13/31/2016) mukaan siviilivihkimisestä muulloin kuin viraston aukioloaikana maksetaan oikeusministeriön virkamiehelle palkkiona 200 euroa. Tuomariliitto esittää, että avioliittoasetusta muutetaan siten, että viraston aukioloajan ulkopuolella toimitetusta vihkimisestä valtiolle suoritettava maksu korotetaan 250 eurosta 350 euroon ja että virkamiehelle maksettava palkkio 200 euroa korotetaan 300 euroon. Vihkimispalkkiota on korotettava sen jälkeenjääneisyyden korjaamiseksi. Vihkimispalkkion on oltava vihkiäjälle

aiheutuvaa ajanmenetystä vastaavalla tasolla. Suuri osa virka-ajan ulkopuolisista vihkimisistä ajoittaa viikonloppuihin. Virka-ajan ulkopuolella tapahtuva vihkeminen on kustannusneutraali.

Pakkokeinopäivystyskorvaukset perustuvat oikeusministeriön päätökseen 2.9.2014 (OM/38/123/2014), jonka mukaan päivystäjäksi määrätyle tuomarille maksetaan korvausta varallaolosta päivystysajan pituuden mukaan 80, 160 tai 235 euroa sekä toimenpidekorvausta päivystysvuoron aikana istunnossa käsiteltäviltä asioilta 320 euroa/vangitsemiss- tai säilöönnottoasia ja 135 euroa/muu asia (telekuuntelu, televalvonta, tekninen tarkkailu). Tuomariliitto esittää, että korvausta varallaoloajasta päivystysajan pituuden mukaan korotetaan 80 eurosta 110 euroon, 160 euroa korotetaan 220 euroon ja 235 euroa korotetaan 300 euroon. Lisäksi Tuomariliitto esittää, että toimenpidekorvaus päivystysvuoron aikana istunnossa käsiteltäviltä asioilta 320 euroa/vangitsemiss- tai säilöönnottoasia korotetaan 400 euroon ja 135 euroa/muu asia (telekuuntelu, televalvonta, tekninen tarkkailu) korotetaan 200 euroon. Mainittuja palkkioita on korotettava, koska pakkokeinoasioiden vaativuus on kasvanut merkittäväällä tavalla. Palkkiot eivät enää vastaa toimenpiteiden edellyttämää työmäärää.

Erillinen palkkio maksetaan myös silloin, kun esteellisen tuomarin sijasta määrätään esteetön tuomari. Oikeusministeriön päätöksen 30.5.2008 (OM/47/123/2007) mukaan palkkio on määrätyle esteettömälle puheenjohtajalle 400 euroa/istuntopäivä ja muulle esteettömälle jäsenelle 280 euroa/istuntopäivä. Valmistelusta huolehtivalle esteettömälle jäsenelle suoritetaan lisäksi yhtä istuntopäivää vastaava palkkio. Tuomariliitto esittää, että puheenjohtajalle maksettava 400 euroa/istuntopäivä korotetaan 500 euroon, muulle jäsenelle maksettava korvaus 280 euroa/istuntopäivä korotetaan 350 euroon. Lisäksi Tuomariliitto esittää, että valmistelusta huolehtivalle jäsenelle suoritetaan lisäksi kahta istuntopäivää vastaava palkkio. Esteettömän tuomarin palkkioita on korotettava niiden jälkeenjääneisyyden takia, koska mainittuja palkkioita on tarkistettu viimeksi vuonna 2008. Rikos-, riita- ja hakemusasioiden vaativuus on kasvanut merkittäväällä tavalla vuoden 2008 jälkeen. Asioiden valmisteluun menee nykyisin keskimäärin kahden työpäivän määrää vastaava aika, koska käsiteltävät asiat ovat entistä laajempia.

Helsingissä 13.4.2022

Minna Hällström
Varapuheenjohtaja

Suomen tuomariliitto – Finlands domareförbund ry

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry toimii tuomioistuinlaitoksen kehittämiseksi sekä sen merkityksen ja tuomarin riippumattoman aseman säilyttämiseksi yhteiskunnassa. Tuomarikunnanyhteisenä järjestönä Tuomariliitto valvoo ja edistää jäsentensä ammatillisia ja muita yhteisiä pyrkimyksiä.